

Ut ne dicam interim inesse locos aliquot, qui quorundam hæreticorum dogmatib⁹ patrocinari uideantur. Velut illa, quod uelum separans sancta sanctorum, interpretat^r cœlum, ac multo magis, quod palam adimit spem a baptisimo relapsis in peccatum, idq; nō uno in loco, cum Paulus & eum receperit in cōmunionē sanctorum, qui dormierat cū uxore patris. Adde huc, quod Diuus Hieronymus cum alijs aliquot locis ita citat hui⁹ epistolæ testimonia, ut de autore uideatur ambigere, tum edisserens caput Hieremiæ tricesimū primū, Hoc, inquit, testimonio Paulus apostolus, siue qs alius scripsit epistolā, usus est ad Hebræos. Restat iā argumētū illud, quo non aliud certius, stilus ipse, & orationis character, qui nihil habet affinitatis cū phrasi Paulina. Nā quod adferunt hic qdā Paulū ipsum hebraice scripsisse, ceterū Lucam argumētū epistolæ, quam memoria tenebat suis explicuisse uerbis quantū ualeat, uiderint alijs. Neq; enim in uerbis solū aut figuris discrimen est, sed omnibus notis dissidet. Et ut Paulus græce scribens, multum ex idiomate sermonis hebraici retulit, ita & in hac quā ut uolunt isti, scripsit hebraice, nō nulla sermonis illius uestigia residerent. Quid quod ne Lucas quidem ipse, in actis apostolorum, hoc est, in argumento, quod facile recipit orationis ornamenta, parum abest ab huius epistolæ eloquentia. Equidem haud interponam hoc loco meam sententiam. Cæterum admodum probabile est, quod indicauit Diuus Hieronymus in catalogo scriptorum illustrium, Clementem Rhomanum pontificem, a Petro quartum, autorem huius epistolæ fuisse. Clementis enim meminit Paulus, & hic Timothei facit mentionem. Sed præstat, opinor, ipsa Hieronymi uerba, super hac re ascribere. Scripsit, inquit, nempe Clemens, sub persona Rhomanæ ecclesiæ, ad ecclesiam Corinthiorum, ualde utilem epistolam, quæ & in nōnullis locis publice legitur, quæ mihi uidetur characteri epistolæ, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur conuenire. Sed & multis de eadem epistola nō solum sensibus, sed iuxta uerborum quoq; ordinem abutitur. Omnino grandis in utraq; similitudo est. Hactenus Diuus Hieronymus.

EPISTOLAE AD HEBRAEOS FINIS.

ANNOTATIONES IN EPISTOLAM IACOBI.

Iacobus apostolus.) Apostolus nō addit in his libris, quos ego uiderim, nec in latinis emendationibus. Et fieri potest, ut nomen cōmune cum apostolo præbuerit occasionem, ut hæc epistola Iacobo apostolo ascriberet^r, cum fuerit alterius cuiusdam Iacobi, nam de hac quoq; nō nihil est dubitatum. Idem accidit in duabus posterioribus, quæ ob nomen cōmune Iohanni tribuuntur apostolo, cum alterius sint, autore Hieronymo. Indiget sapientia.) λείπειται σοφίας, i. si cui deest sapientia. Opus perfectum habet.) ἔχει τω, i. habeat, atq; ita legitur & in latinis exemplaribus emēdatis. Et integri) καὶ ὁλόκληροι, ut oponat^r mutilis. Postulet a deo qui dat.) αἰτεῖτω ἀπὸ τοῦ δίδόντος τοῦ θεοῦ, i. postulet ab eo q dat, nepe deo. Affluenter.) ἀπλῶς, i. simpliciter & pure. Id enim interpretatur quod mox sequitur, & nō improperat. Nihil hæsitans.) μηδὲν διακρινόμενος, i. nihil dīiudicans. Quāq; hæc affinia sunt, & ob id utroq; mō solet uertere. Et circūferet.) ἢ ἐπιπορεύω, i. iactat, siue rapit. Non ergo existimet.) μὴ γὰρ, i. nō enim. Vir duplex animo.) διψυχος, quasi dicas, bianimis, ut

Est et aliqua dubitatio de autore huius epistolæ.

bilinguis, ut dicimus bilinguis. Quod accipiat) ὅτι λήφεται. i. quod accipiet aut accepturus sit. In exaltatione.) ἐν ὑψίστοις. i. in sublimitate. Opponit enim inter se pugnantia.

In humilitate.) ἐν ταπεινώσει. i. in humiliatone. Decor uultus eius.) Quid ego audio? Etiam herba uultum habet. Est enim hic χορτὸς, quod interdum transfert foenum, non nunquam gramen, rarius herbam. Proinde sciat lector grace esse εὐπρέπεια τῆς προσώπου. i. decor aspectus eius, siue speciei. Diues in itineribus suis.) πορείαις. Vide num legi possit, πορείαις, ut sit in abundantia. Repromisit deus.) Græci legunt, dominus pro deus.

Quoniam a deo tentatur.) ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. i. q̄ a deo tentor. Tamen si hanc figuram latinus sermo non recipit, nisi omittas coniunctionem q̄.

Intentator est.) ἀπειράστος ὁ δὲ κακῶν. i. inexpertus est malorum. Siue non tentari potest malis. Significat autem deum neque tentari ipsum malis, neque tentare quæcūq̄, quasi dicas, intentabilis. Demiror autem interpretes non circūitione potius uocē hanc explicuisse.

Abstractus & illectus) ἐξελεγκόμενος & δειλαζόμενος. i. illectus & inelcatus. Tamen si participia hæc presentis sunt temporis. Generat mortem.) ἀποκίνα.

Dilectissimi.) ἀγαπητοί. i. dilecti. Datum optimū.) δόσις ἀγαθῆ. i. donum bonum, siue donatio bona. Hieronymus legit, omnis perfecta donatio, in loco quem mox cito.

Non est transmutatio.) ἡ ἀλλαγῆ, quod Hieronymus in priori aduersus Iovinianū cōmētario uertit, differentiā. Nec) ἢ. i. aut, p̄ nec. Vicissitudinis obūbratio) τροπῆς ἀποσκόπισμα. i. conuersionis obumbratio. Significat autem ab hac luce iaci umbram, & soliti eius crescere, & decrescere nostrum solem. Ita prope modum & Diuus Hieronymus in loco quem modo citauimus. Voluntarie enim & c̄.) βουλῆς ἀπεκύνεσθαι ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχιώτινα ἢ τῶν κτισμάτων. i. Volens progenuit nos uerbo ueritatis, ut simus primitiæ quædam creaturarum eius, siue creaturarum suarum.

Scitis fratres mei.) ὡσεὶ ἀδελφοί. i. itaq̄ fratres mei. Interpres legisse uidetur, ἴσῃ.

Si autem.) Autem redundat. Omnem immundiciam.) ἐνπαρέσθαι. i. fordiciem.

Abundantiam.) περισσεία. i. superfluitatem. Alludit enim ad sordes, & supflua corporis.

Et non auditores tantum.) Tantum non inuenio apud Græcos. Perspexerit.) παρὰ κούφας. i. qui prospexerit. In lege perfecte.) εἰς νόμον τέλει. i. in legem perfectam.

Libertatis.) τὸ μὴ τῆς ἐλευθερίας. i. quæ est libertatis, siue nempe libertatis.

Religiosum esse.) Græci addunt, ἐν ὑμῖν. i. inter uos. Ab hoc seculo.) ἀπὸ τοῦ κόσμου. i. a mundo. Permanerit in ea.) καὶ παραμείνας αὐτῶς. i. & permanerit sic.

EX CAPITE II.

IN conuentum uestrum.) εἰς πλὴν συναγωγῶν ὑμῶν. i. in congregationem, siue cœtum uestrum. Iesu Christi gloriæ.) ἰησοῦ χριστοῦ τῆς δόξης. Vide lector num δόξης hic declaret non gloriam, sed opinionem, ut referatur ad προσωποληψία. Sitq̄ sensus, Ne habeamus fidem domini nostri Iesu Christi, in discretionem personarum, ut ex sua cuiusq̄ opinione quæcūq̄ æstimemus, non hac quatenus est Christianus, sed quatenus nobis aut magnus aut humilis est ob affinitatem aut diuitias.

Aureum anulum habens.) χρυσοδάκτυλιος, dictione composita uocauit; gestantem anulos aureos. In ueste candida) ἐν ἑοδίῃτι λαμπρῇ. i. in ueste splendida.

In sordido habitu.) ἐοδίῃτι. Variauit interpres, cum grace sit eadem dictione.

Qui indutus est ueste præclara.) ἐπὶ τῷ φοροῦντα πλὴν ἑοδίῃτα πλὴν λαμπρῆν. i. in eum q̄ gestat uestem splendidam. Et est eadem uox, quā modo uertit candidam, ridiculus affectator copiæ. Aut sede sub.) ἢ καθύπευθε. i. sede hic. Non iudicatis) οὐ διεκρίθητε. i. iudicati estis in uobis ipsis. Nam & sic accipi potest, & magis quadrat ad ea quæ sequuntur. Cæterum & coniunctio quæ apud Græcos additur, tantum ad uehementiam & affectū facit, καὶ οὐ διεκρίθητε. Cogitationum iniquarum.) πονηρῶν. i. malarum. In hoc mundi) τῷ κόσμῳ. i. mundi. Interpres, mirum quo cōsilio, semp̄ addit, mūdo, p̄ nomē demonstratiuū.

Diuites autem.) Autem redundat, & repugnat sensui.

Exhonorastis

Exhonorasti
Per potentia
as abutuntur
Ad iudici
lus uertit
Quicq̄ ante
id est transige
hinc quidem n
Qui nō facit
Sensus est glo
faciant, quinq̄
pro unica inter
cum ueritatis l
serius m̄ neta
uerus ueritat
Calefacimi
At cur non p
si participiui
In semetip
ex operibus
in uocibus, e
interpres, n
nit autem q
ut utriq̄ ha
Credidit
matos aduer
lus illic oper
tatis. Vid

P Lu
qui
tis e
labi
Potest etia
ti & totum o
gr̄ h̄. A
Omne cor
cum dixerit, i
Cum magn
Auentis ual
Minetur)
redundat, & o
Et magna e
at̄at, prouoca
ca uox sonat. E
Ecce quantu
Na grace est
tis q̄ grandē

Exhonorastis pau.) ἠτιμάσατε, id est ignominia affecistis, siue contemptui habuistis.

Per potentiam opprimunt) quod græci dicunt unico uerbo καταδυναστεύουσιν, quasi di-
cas abutuntur suo magistratu & potestate, in uestrum malum.

Ad iudicia) εἰς κριτήρια, id est ad tribunalia. Redarguti a lege) ἐλεγχόμενοι, quod me-
lius uertisset, & redarguimini, ut tempus quoque respondeat.

Quicunque autem) Enim est græcis, non autem. Quali transgressores.) ὡς παραβάται,
id est ut transgressores. Incipientes iudicari. μέλλοντες κρίνεσθαι, id est iudicandi. Et in
hunc quidem modum frequenter transtulit interpretes. At hic sane fuit intolerabile.

Qui non facit) μὴ ποιήσαντι, id est qui non fecerit. Superexultat autem misericordia iu.)
κατακαυχᾶται ἔλεος κρείσσων, Opinor interpretem uertisse superexultat, id est supergloria.
Sensus est, gloriatur misericordia aduersus iudicium, tanquam uictrix, ut nihil iam ad rem
faciant, quinque expositiones Hugonis Carrensis, quas in hunc inuehit locum ὄλας ἀμάζας,
pro unica interpretatione, examen interpretationum faciens. Ea est inscitiae fecunditas
cum ueritatis simplex sit oratio. Utitur autem eodem uerbo ad eundem modum paulo in/
ferius μὴ κατακαυχᾶσθε Ἐψεύθετε κατὰ τῆς ἀληθείας, id est ne gloriemini & mentiamini ad
uersus ueritatem. Et foror) aut est græce.

Calefacimini.) θερμαίνεσθε, id est calefiatis siue calescite. Quis enim ferat calefacimini &
At cur non potius mutato genere calefaciatis uos, quemadmodum non semel huius uer-
bi participium uertit in euangelio θερμαινόμενοι.

In semetipsa.) καθ'ἑαυτῶν, id est per se hoc est sola. Sine operibus.) ἐκ τῶν ἔργων σου.
ex operibus tuis. Interpres legisse uidetur ἐκ τῶν ἔργων, Nam minimum est discrimen
in uocibus, cum sententia tota pugnet, quod si legis sine operibus, quemadmodum legit
interpretes, non uideo qui constet sensus, Nam fides ostendi non potest, nisi factis. Sen-
tit autem quisquis hic fuit Iacobus, demonstra tuam fidem quam habes, adiunctis factis,
ut utrumque habeas, & ego solis factis declarabo mihi, neutrum deesse.

Credidit Abraham deo) Idem testimoniū quod Paulus adduxit in epistola ad Rho-
manos aduersus fiduciam operum, hic adducit ad commendationem operum. Verū Pau-
lus illic opera uocat obseruationem legis Mosaicæ, hic sentit de officijs pietatis & chari-
tatis. Videtis quoniam) ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι, id est uidetis igitur quod.

EX CAPITE TERTIO

Plures magistri.) πολλοί, id est multi. Sumitis) ληψόμεθα, id est sumemus, siue
quod Valla mauult accipiemus. Et quod sequitur offendimus omnes, presen-
tis est temporis non preteriti πταίομεν, id est labimur, ut intelligas omnes cotidie
labi. Item quod sequitur, si quis in uerbo non offendit πτάει.

Potest etiam freno) δυνατός χαλιναγωγῆσαι ἢ ὅλον τὸ σῶμα, id est potens freno modera-
ri & totum corpus. Si autem frenos) Græce non est si autem, sed ecce ἰδε, interpretes le-
git ἰδε. Ad consentiendum) πρὸς τὸ πείθεσθαι τοὺς ἡμῖν. i. ut nobis obediant siue pareāt.

Omne corpus) Et omne corpus legit græcus, sed necesse erat cōiunctionem abijcere,
cum dixerit, si autem. Et ecce naues) ἰδοὺ Ἐ τὰ πλοῖα, id est ecce & naues.

Cum magnæ sint) Ἰηλικαύσια ὄντα, id est cum ante sint.

Auentis ualidis.) σκληρῶν, id est duris, sed interpretes aliud uidetur legisse.

Minentur) ἐλαυνόμενα, id est aguntur siue uehuntur. Modicum quidem.) Quidem
redundat, & officit sensui. Circumferuntur autem) Autem redundat.

Et magna exultat.) ἢ μεγαλαυχεῖ. Lyranus legit exultat, & magna exponit mala & ex-
altat, prouocat. Arbitror ab interprete fuisse scriptū exultat, hoc est iactat, id quod græ-
ca uox sonat. Et syluam, hoc loco rectius uertisset materiam.

Ecce quantus ignis.) Opinor interpretem uertisse quantulus ignis, id est quæ pusillus.
Nā græce est ὀλίγοι πυρῆς, id est exiguus ignis. Hiero. in. 66. Efaia cap. ita citat, paruus ig-
nis quæ grandē incendit materiā. Hoc adieci, ne quis putet græcos codices fuisse uiciatos.

Et Vniuersitas

Mundus,

Vniuersitas iniquitatis.) ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, id est mundus iniquitatis. Est autem ali-
quando mundus, cumulus rerum simul repositarum. Vnde mundum muliebrem dici-
mus. Lingua constituitur.) Sic lingua legunt graeci, οὕτως ἢ γλώσσα.

Bestiarum.) θηρίων, id est ferarum, aut noxiarum beluarum. Nam id significat θηρίον.

Et ceterorum.) ἢ ἐναλίωμ, id est marinorum. Interpres legisse uidetur ἄλλωμ, aut cer-
te scripsit cætorum, quod ipsum adhuc in nonnullis extat codicibus, Id scriptor oscitās
mutauit in ceterorum. Nam mansuescunt & marinae beluæ, ut delphines.

A natura humana.) τῆ φύσει τῆ ἀνθρωπίνῃ, id est ingenio humano, siue naturæ humanæ.
Quantū hoc parui refert ad sensum. Inquietum malum.) ἀκατάχαερον, id est incoercibili
le, siue incohibile. Hieronymus secundo aduersus Pelagium, dialogo, transtulit inconti-
nens malum. Ex ipso ore.) ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματι, i. ex eodem ore.

Emanat.) βρέει, id est scatebra emittit. Dulcem & amarā aquā.) ὁ γλυκὺ, ὁ τὸ πικρὸν
id est dulce & amarū, ut ὁ ὕδωρ subaudias. Ficus uuas facere) συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, id est
ficus oleas facere. Siquidem ficum opposuit oleæ, quod hæc acerbi saporis sit & austeri,
dissimilis ficui, quantū mox meminuit uitis. Sic neq; falsa dulcē potest facere aquam.)
οὕτως οὐδεμία πικρὴ ἀλικόμῃ ἢ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ, id est sic nullus fons, falsam & amarā face-
re aquam. Et disciplinatus.) ἐπισήμων, i. sciens siue scientia præditus, quod recentiores
uocant scienti ficus. Operationem suam.) τὰ ἔργα αὐτοῦ, id est opera sua.

Et contentiones sint.) Græce tantum est, & contentionem ἢ ἐριθείαμ. Ac mox sequitur,
in corde uestro. Desursum descendēs,) quod hic additur a patre luminum, nō habetur
in codicibus graecis. Animalis diabolica.) Animalis hic deducitur ab anima ψυχικῆ, sic
enim aliquādo uocat affectum humanum, ut opponatur spiritui. Nec est diabolica, sed
dæmoniaca δαμονιώδης, hoc est, non a spiritu Christi, sed a spiritu huius mundi. Et dæ-
mones graecis dicuntur quasi δαίμονες, hoc est scientes, & his antiqui tribuebāt artū hu-
manarum inuentionem. Ibi inconstantia.) ἀκατασάσια, quod magis sonat tumultū &
seditionem. Pudica est) ἀγνή, id est pura siue casta. Et modesta, græce est ἐπιφκῆς, id est
humana siue æqua. Suadibilis.) εὐπιθῆς, id est tractabilis, siue morigera, & cui facile per-
suadeatur. Bonis consentiens.) Hæc non inueniuntur in graecis codicibus, quo ego sa-
ne uiderim. Iudicans sine simulatione.) Græce est ἀδίκηριτ ὁ ἀνυπόκριτ, id est ni-
hil discernens, & nihil simulans. Aut sine diiudicatione, siue simulatione.

EX CAPITE QVARTO.

Et lites.) ἢ μάχαι, id est pugnae, tametsi contentiones pugnas uocat.

Nonne ex concupiscentiis.) Deest quod est apud graecos οὐκ ἐρτεῦδερ, id est nō-
ne hinc. Neq; est ex concupiscentiis, sed ἐκ τῶν ἡδονῶν, id est ex uoluptatibus ue-
stris. Occiditis & zelatis.) φονεύετε ὁ ζηλοῦτε. Non uideo quid illud uerbū occi-
ditis ad sensum faciat, forte scriptum fuit φθονεῖτε & ζηλοῦτε, id est inuidetis & amulamī
nī, & non potestis consequi, ut scriptor dormitans pro φθονεῖτε, scripserit φονεύτε, præter-
tūm cum sequatur ad inuidiam concupiscit spiritus.

Litigatis & belligeratis.) μάχεσθε ἢ πολεμεῖτε, id est pugnatīs & bellatis,

Propter quod non post.) διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς, i. propterea quod non postulatis.

Vt in concupiscentiis.) Rursum hoc loco est in uoluptatibus ἐμ τᾶις ἡδοναῖς.

Adulteri nescitis.) Græce est μαχοῖ ὁ μοιχαλίδες, οὐκ οἶδατε, id est adulteri & adultera,
an nescitis? Amicitia huius mundi) ὁ κόσμος, id est mundi, & huius adiecit suo more.

Inimica est deo) ἐχθρὰ τῷ θεοῦ ἐστίν, i. inimicitia est dei, sicut annotauim⁹ & in Paulo, atq;
ita legitur & in latinis exemplaribus emendatioribus, etiā ijs quæ formulis excusa sunt.

Amicus esse sæculi.) κόσμου, i. mundi. Qui habitat.) ὁ κατοικῶν, i. qui habitauit.

Ad inuidiam spiritus concupiscit.) Et in hunc locum plaustra onusta interpretationi-
bus inducūt theologi recentiores, qui si quando destituerunt ueterū cōmentarijs, quos
nobis rhetorici & grammatici scriptores, ut isti uocant reliquerunt, tum deniq; sui simi-
les sunt.

In theologos.

stant. De
lus in nonn
id est m
Humiliter)
Duplex m
a tolerantiā
Dicit leg
Vnde est en
Et index.)
In dicitur. I. Sen
Qui iudica
Ecce nūc qu
Nec est in illa
pluribus. At
Quid sit in
Ad modico
pro apprens
refrens, siue
Pro eo qu
Quod ita re
Si dñs uol
i. si do
ca hoc loco
lo post, om
& faciemus
malimus acc
A tunc ce
talia ut a tunc

Et
us e
zast
Q
tur autem ad
Et clamor
Epulati est
et sic habent
et in terra,
In die occid
Adduxistis
condemnatīs
Non restitū
id est le
nis in illum, C
id est don
Patientes ig
Et hoc uos t
pinq; uos, gra
Excitatus mali

les sunt. Deus superbus resistit, humilibus autem dat gratiam.) Hoc uerbum humilitatis in nonnullis graecorum exemplaribus non reperiebatur, sed tantum *μειζω δε δίδωσι χάριμ*, id est maiorem autem dat gratiam.

Humilibus.) *ταπεινοίς*, quod ad conditionem pertinet magis quam animum.

Duplices animo) *διψυχοί*. i. duplicis animi. Miseri estote.) *ταλαπωρήσατε* uerbum a tolerantia dictum. Alterutrum.) *ἀλλήλων*. i. inuicem, siue alij alijs.

Detrahit legi.) *καταλαλεῖ*. i. obloquitur ut & superius *ὁ καταλαλῶν*. i. qui obloquitur.

Vnus est enim.) Enim redundat, & nihil facit ad sententiam.

Et iudex.) Haec duo uerba non reperio apud graecos. Perdere & liberare) *σῶσαι ἢ ἀπολέσαι*. i. seruare & perdere. Tu autem.) Autem non addunt graeci.

Qui iudicas proximum) *τῷ ἑτέρῳ*. i. alium siue alterum.

Ecce nunc qui) *ἄγε νῦν*. i. age nunc. Hodie aut) Graece est hodie & cras *σήμερον καὶ ἄυριον*. Nec est in illum, sed in hanc) *εἰς τὴν δε*. Ibi quidem) Quidem redundat a graecis exemplaribus. Annum) Graeci habent annum unum *ἐνιαυτῷ ἑνα*.

Quid sit in crastinum) *τὸ τῆς ἄυριον*, id est quae sit crastinae diei fortuna.

Ad modicum parens) Mirum cur hic tam poetice loqui uoluerit, ut diceret parens pro apparen, cum graece sit *φαινομένη*. Et deinceps exterminabitur) *ἀφανίζομένη*. i. euanesceat, siue non amplius apparens, si uoluisset & uocum affinitatem reddere.

Pro eo quod dicatis) *ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς*, pro eo, siue loco eius quod dicere debuistis. Quod ita reddi poterat, cum ita potius dicendum sit uobis.

Si dominus uoluerit) Graeca sic habent *εἰ ὁ κύριος θελήσῃ καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο, ἢ ἐκείνο*. i. si dominus uoluerit. Et uixerim, & fecerim) hoc aut illud, Sed haud scio an graeca hoc loco sint deprauata. Nunc autem exultatis) *καυχᾶσθε*, id est gloriamini. Ac paulo post, omnis exultatio) *πᾶσα καύχησις* legendum) *καὶ ζήσομεν, καὶ ποιήσομεν*. i. & uiuemus, & faciemus, ut intelligas, nec uicturos nec facturos aliquid, nisi dominus uoluerit, nisi malimus accipere imperatiue) *ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν*. i. uiuamus, & faciamus.

A tineis comesta sunt) *σκητοβρωτὰ γέγονεν*. i. facta sunt tineosa, siue tineis obnoxia, siue talia ut a tineis rodantur.

EX CAPITE QUINTO.

ET manducabit) Graecus codex habet) *καὶ φάγετε*. i. & manducate, siue quod latini us edite. Thesaurizatis uobis iram.) *ἐθσαυρίσατε ἐν ἑξήτασις ἡμέραις*. i. thesaurizastis, in extremis diebus, nec additur iram.

Quae fraudata est a uobis) *ὁ ἀπεσερμμένον*. i. quae fraude non reddita est. Referatur autem ad mercedem, messoribus debitam.

Et clamor eorum) *ὁ βοαὶ τῶν θερισάντων*. i. clamores eorum qui messuerunt.

Epulati estis) *ἐτρυφήσατε*. i. deliciati estis. Et in luxurijs enutristis corda uestra) Graeca sic habent) *ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, ἐβασταλήσατε, ἐβρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν*. i. deliciati estis in terra, & lasciuiistis, & enutristis corda uestra.

In die occisionis.) *ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς*. i. ut in die mactationis, id est in diem festum.

Adduxistis) *κατεδικάσατε*. i. condemnastis, fortassis interpretes uerterat, adduxistis pro condemnastis. Id librarius aut parum attentus, aut parum eruditus uertit in adduxistis.

Non restitit) *ἀντιτάσσεται*, id est resistit praesenti tempore. Patientes igitur) *μακροθυμήσατε*, id est longanimes estote. Patienter ferens.) *μακροθυμῶν ἐπάντην*, id est longanimis in illum, Quidam habent) *ἐπάνωθεν*. Temporaneum & serotinum.) *νετὴν πρωϊνὴν καὶ ὄψιμον*, id est donec accipiat pluuiam matutinam & uespertinam.

Patientes igitur estote) *μακροθυμήσατε*, quod iam piget admonere toties.

Estote uos) Et uos legit graecus. Aduentus domini appropinquabit) *ἤγγικε*. i. appropinquauit, praeteriti temporis, aut certe praesentis.

Exitus mali) *τῆς κακοπαθείας*. i. afflictionis. Beatificamus) *μακαρίζομεν*, id est beatos

iudicamus siue beatos dicimus. Et non est sustinuerunt, sed sustinent τὸς ὑπομένοντας.
Sufferentiam) τὴν ὑπομονήν. i. tolerantiam, siue patientiam.

Quoniam misericors est.) πολὺσπλαγχνος, id est ualde misericors.

Est est, Non non.) τὸ νὰ νὰ, καὶ τὸ οὐ οὐ. i. quod est, etiam etiā, & quod nō est, nō nō. Nec est sermo uester, sed uestrum est, sit est, & uestrū non, sit nō, hoc est, quod affirmatis, ue re affirmate, & quod negatis uere negate. Quēadmodū admonuimus in euangelijs.

Tristatur autē.) κακοπαθεῖ. i. affligitur. Oret æquo animo & psallat.) Nescio an scrip tor aliquis hunc locū deprauauerit. Nam græca longe secus habent, κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν προσευχίδω ἐνδυμῆτις, ψαλλέτω. i. affligitur aliquis inter uos oret, æquo animo est aliquis canat. Nimirum ut in rebus afflictis opem petamus a deo, in rebus secundis, gratias aga mus deo, nam id uocat psallere.

Vngentes illum oleo) Hoc relictum erat ex præcepto euangelico, quo Christus man dauit suis, ut in quas ædes essent ingressi, sanarent egrotos ungentes oleo. Id quod nūc fit in extremo uitæ discrimine.

Saluabit infirmum) τὸν κάμνοντα, id est laborantem. Nam de ægroto sentit.

Peccata uestra) Vestra apud græcos non est, tamen subauditur. Et magis est errata ἢ peccata παραπτώματα, quasi dicas lapsus. Sentit enim de cotidianis offensis christiano rum inter sese, quos continuo uult reconciliari. Alioqui si de confessione sensisset quam dicimus partem sacramenti poenitentiae, non addidisset ἀλλήλοις, id est uobis inuicē, sed sacerdotibus. Ut saluemini) ὁπως ἰαθῆτε, id est ut sanemini.

Iusti assidua) ἐνεργημένη, id est operans, siue cum agit, ut intelligas efficacem.

Similis nobis) ὁμοιοπαθής, id est similiter affectus, aut similibus affectibus obnoxius.

Terra dedit fruc.) ἐβλάσκησεν, id est germinauit.

Si quis ex uobis) ἐν ὑμῖν, id est in uobis. Saluabit animam eius) Eius nō addūt gra ci, tantum est σώσει. Et operit) ἢ καλύψει, id est operiet.

De hac item epistola, tamen salubribus præceptis referta dubitatum est olim, cuius esset. Nec enim referre uidet usquequaque maiestatem illam & grauitatem apostolicam. Nec hebraismi tantum, quantum ab apostolo Iacobo, qui fuerit episcopus Hierosolymita nus expectaretur. Diuus Hieronymus in Catalogo scriptorum illustrium ex autorita te Hegelippi indicat multos huius nominis fuisse discipulos. Et ipse in titulo epistolæ non appellat sese apostolum, ἢ ἢ in nostris adiectū est apostoli cognomen, sed reclamā tibus magno consensu græcorum exemplaribus. Iam Hieronymus in eo quem modo citauī libello scribit his quidem uerbis. Vnam tantum scripsit epistolam, quæ de septem canonicis est, quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius adita asseritur. Licet paula tim tempore procedente, obtinuerit autoritatē, hætenus ille. Satis indicat diuus Hie ronymus, quid de huius autore epistolæ senserit. Quā ἢ ego super hac re cum nemine digladiabor Epistolam probo & amplector. Illud mirum super hisce rebus nullos odio sius & constantius asseuerare, ἢ qui ne id quidem explicare possunt, qua lingua scripta fuerit, hebraica, an græca, quo interprete, latina facta sit. Hieronymus uir tantus addubi tauit, & prudenter quid senserit indicat, Nos quo minus sapimus, hoc audacius affirma mus.

ANNOTATIONVM IN EPISTOLAM IACOBI
APOSTOLI FINIS.

Sup id qd de hac ier epta ad
dubitatum est

accipi pro pr
practicia. N
Paulum. Car
cessit electis
χρῆσιν οὐ νεκρῶ
quidū ad Cl
ad Rhoma
nem spūs, in
alia est pray
dum, an elec
gis aridet,
conseruata
tempus affi
ctio sic hab
cior aure
nitio aure
uenit explo
In reuelat
tur Iesus Chr
In quem ni
in quem non
credit. Es
esse exultate
Qui de fut
ἐπισημῶς ὡς ἡ
cum uos grati
Significaret
spūs propheti
mas. Est enim
tum est Petrus
Hieronymus
Præstantia
te passionis, e